

Obsah

PŘEDMLUVA	5
PRAVA OSOBY	9
I. Struktura člověka	9
Význam antropologie, 9; Antropologická teologie a teologická antropologie, 11; Mravní a psychologická antropologie, 12; Trichotomická antropologie Teofána Zatvornika, 13	
II. Osoba - vítězství nad přirozeností	14
Ruský personalismus, 14; Objev „přirozenosti“ u starých Řeků, 16; Práva osoby, 17; Od Boëthia po Kanta, 18; Ruští myslitelé: nemožnost redukovat osobu na přirozenost, 19; Osoba je „agapická“, 21; Agápe je „kenotická“, 22; Osoba a tajemství, 23; „Objektivace“, 24	
III. Hledání nové svobody	25
Antinomie ruské povahy: fatalismus a „volnica“, 25; Dostojevskij, prorok svobody, 27; Svoboda je metanomická a metalogická, 29; Svoboda je boholidská, 30; Tvořivá svoboda podle Berďajeva, 30; Tvořivost podle S. Franka, 31; Cíl svobody: proměňovat svět, 32; Tvořivost vlastní existence?, 33; Tvůrčí kenoze, 34	
IV. Boholidský život	35
1. Zbožštění	35
Boholidství, 35; Lidské problémy, 37; Humanismus v Rusku, 38	
2. Přítomnost Ducha	39
Zduchovnění, 39; Synérgeia s Duchem v srdci, 40; Cítit Ducha, 41	
3. Kristologická antropologie	43
Oddanost Kristu, 43; Následování Krista, 44; Ztotožnění s Kristem, 45; Kristus, smysl dějin, 46; Kristus, jednota viditelného vesmíru, 47;	

Hlava církve, 47; Jednota lidských kultur, 49; Kristus, smysl všech náboženství, 49; Kenotický Kristus, 50; Teologie Boží kenoze u Bulgakova, 51; Zbožná úcta ke Kristu trpícím, 52	
<i>4. Přitahování do trojičního života</i>	53
Trojice v duchovním životě, 53; Trojiční teologie, 55; Florenskij, nejvýznamnější trojiční teolog, 56; Trojice sociální, 57; Přátelství, nejkrásnější odlesk Trojice, 58; Trojiční rozměr kosmu, 58; Trojice gnoseologická, 59	
POZNÁNÍ	61
I. Pravda živá	61
Význam epistemologie, 61; Slovanská istina: pravda živá, 62; Svědectví myslitelů o živé pravdě, 63; Pravda konkrétní, 64; Nadměrný konkrétismus?, 66; Pravda morální, 66; Pravda dynamická, plod tvořivého poznání, 67	
II. Za hranicemi racionálních poznatků	67
Pravda je antinomická, 67; Psychologické pozadí, 69; Pravda metalogická, 70; Objevování tajemství, 71; Různé protiklady, 71; Řešení protikladů může být jen duchovní, 73	
III. Pravda intuitivní	74
Ruský intuitivismus, 74; Spojení mezi poznávajícím subjektem a poznávaným předmětem, 75; Lásky - gnoseologický princip, 77	
IV. Všejednota (vseedinstvo)	78
Dějinný kontext, 78; Od Solovjova k Florenskému, 79; „Objektivní“ všejednota, 80; Všejednota subjektivní, 81; Všejednota „anamnetická“, 82; Spojení poznání diskurzivního a intuitivního, 83	
V. Krása	84
Hledání krásna, 84; Solovjov: krása jako průzračnost, 85; Krása a dobro, 86; Krása a pravda, 86; Duchovní krása, 87; „Estetické pocity“, 88; Vize eschatologická, 89; Teurgická poslání umění, 89	
VI. Poznání víry	91
Poznání boholidské, 91; Víra jako „cit“, 92; Tři etapy víry podle Florenského, 93; Racionální teologie?, 94; Scholastická?, 95; Dogmatická, 96; Apofatická, 98; Symbolická a duchovní, 98	
VII. Ruská filosofie 217	99
Filosofické dědictví Otců, 99; Církevní akademie, 100; Filosofie a náboženství jsou nerozlučné, 101	
SPOLEČENSKÝ ROZMĚR ČLOVĚKA	103
I. Práva člověka a společnosti	103
<i>1. Vztahy mezi společností a jednotlivcem</i>	103
Ruský smysl pro společenství, 103; Společnost, živý organismus, 105;	

Nadřazenost společnosti nad jednotlivcem, 106; Ruský protiklad: organizovaná společnost - anarchismus, 107; Ideální společnost založená na osobní lásce, 108	
2. <i>Povinnost lásky</i>	109
Soucit - milosrdenství, 109; „Všichni jsou odpovědni za všechny“, 110; Soucit s „člověkem“ nebo s „lidstvem“, 111; Sociální láska, 112; Povinnost dávat almužnu, 113; Sociální otázka, 114; Marxismus, 115; Potřeba křesťanské sociologie, 115	
II. <i>Člověk v církvi</i>	116
1. <i>Jednota v lásce</i>	116
Cerkvnost', 116; Právní instituce, 117; Hierarchická jednota, 119; Sobornost', 120; Vyloučení „vnější“ autority, 121; Jednota lidu, 122; „Demokratická“ struktura církve?, 123; Duchovní spojení, 124	
2. <i>Liturgické pouto</i>	125
Jednota v modlitbě, 125	
3. <i>Vyznání téže víry</i>	126
Spojení v pravdě, 126; Ekumenické problémy, 128; Jednota mystická, 128; Spojení virtuální, 129	
4. <i>Spojení v čase a ve věčnosti</i>	130
Dějinnost církve, 130; Eschatologická plnost církve, 131; Společenství svatých, 131	
III. <i>Klášteřní společenství</i>	133
Ruské mnišství, 133; Krása společného života a pokoj poustevníků, 134; Skitové Nila Sorského, 136; Osobní a společenská chudoba, 137; Různé druhy poslušnosti, 139; Starci, duchovní otcové, 141; Kardiognóse starců, 142; Duchovní formace, 143	
IV. <i>Církev a stát</i>	144
„Byzantská symfonie“, 144; Carova samovláda, 146; Vědomí mravní nadřazenosti duchovních, 148; „Politický hesychasmus“, 149; Církev a stát je dvojí protikladná moc, jejich smír může být jen metapolitický, 150	
V. <i>Kulturní život</i>	151
Problém kultury u Otců, 151; Tváří k západní kultuře, 152; Kultura jako projev Ducha, 153; Křesťanská víra zachraňuje kulturu, 155	
IV. <i>Rodina</i>	156
Rodina v ruské společnosti, 156; Svědectví starého Ruska, 157	
SPÁSA JE DĚJINNA	161
I. <i>Člověk v dějinách</i>	161
Dějinný pohled na svět, 161; Zákon pokroku, 162; Dějinný determinismus?, 163; Historický protiklad, 164; Kristologický smysl dějin, 165; Dějiny boholidské církevní, 166; Kenotické dějiny, 167	

II. Člověk před dějinami	167
Kontempace Prozřetelnosti, 167; Kyjevské kroniky, 168; Současní myslitelé, 169; Prorocká vize, 169	
III. Člověk jednající v dějinách	170
Teurgická úloha, 170; Hledání totožnosti, 172	
IV. Tradice	173
Ruský tradicionalismus, 173; Pospolitý aspekt poznání víry, 174; Živá nepřetržitost, 175; Tradice a Duch, 176; Tradice „idejí“ a tradice mlčenlivá, 176; Vztah mezi tradicí a tradicemi, 177	
V. Mesianismus	178
1. <i>Mesiánská víra</i>	178
Křesťanský mesianismus, 178; Mesiánské povědomí v Rusku, 179; Subjekt ruského mesianismu: lid, 181; Moskva, třetí Řím, 182; Politický mesianismus, 183; Církevní mesianismus, 184	
2. <i>Poslání v Evropě</i>	185
Opozice, 185; Nadřazenost, 186; Rozvíjet západní kulturu, 187; Poslání pro budoucnost, 188; Sjednocující poslání, 189; Náboženský univerzalizmus, 190	
ČLOVĚK A VESMÍR	193
I. Člověk tváří v tvář vesmíru a ve vesmíru	193
„Přirozená“ kontempace, 193; Krása vesmíru, 195; Organická jednota světa, 196; Vlhká Matka-Země, 198; Kosmický rozměr člověka, 199	
II. Proměnit vesmír	200
Odpovědnost za vesmír, 200; Očistit vesmír, 201; Posvětit viditelnou přírodu, 201; Návrat do ráje, 202; „Tvořit“ svět, 203; Oživovat svět, 205; Polidšťovat vesmír, 205; „Kristifikovat“ svět, 206; „Ekleziologický“ rozměr kosmu, 207; Vývoj světa, 207	
III. Útěk ze světa	209
Dvojí hodnota světa, 209; Poutě a poutníci, 209; Spiritualita putování, 211	
IV. Až pomine starý svět (sru. Zj 21,4)	212
Ruský eschatologismus, 212; Katastrofický eschatologismus, 214; Utopický eschatologismus, 216; Apokatastáze, 216; Postupný, tvořivý eschatologismus, 217; Anamnetický eschatologismus, 218; Eschatologismus, na kterém máme předem účast, 220	
V. Kosmická oslava	221
Radost ze vzkříšení, 221; Liturgické velikonoce a vítězství na kříži, 223	
OD OTROCTVÍ KE SVOBODĚ	225
I. Kristus a Antikrist	225
Đábel a zlo, 225; Antikrist Leonŕjevův: kníže tohoto světa proti království, které přijde, 226; Dvě opačné cesty: moci a pokory (Dostojevskij,	

Merežkovskij), 227; Království pravdy, království iluze: Gogolův Revizor, 227; Dvojí vtělení skrze lidi: Gogolova Podobizna, 228; Solovjov: „Objektivace“ průměrných hodnot; setkání s Kristovou osobou, 228	
II. Hřích	229
Přestupování Božího přikázání, 229; Lidská slabost, 231; Zásadní odpor moralizování, 232; „Super-morální“, 233; Hřích proti osobě, 234; Hřích - sobectví, 235; Otroctví - lež, 236; „Temná spiritualita“ tělesnosti, nepokojné srdce, 237; Společenský hřích, 239; Kosmický hřích, 240; Zkáza osobní integrity (Florenskij), 241; Rozdělení hříchů, 243	
III. Pokání	244
Felix culpa?, 244; Berďajev: probuzení svobody a poznání Boha skrze hřích, 244; Bolestná radost, 245; Svátost pokání, 246	
IV. Asketismus	247
Asketismus tradiční, 247; Umírněný asketismus?, 249; Pracovní „pasivní“ asketismus, 250; Cíl askeze: apátheia, 251; Pochybnosti o hodnotě asketického praxe, 252	
V. Zduchovnit tělo	253
Hříšné tělo, 253; Tělo oslavené, 254; Rehabilitace těla (Merežkovskij a Rozanov), 255	
VI. Pohlavnost	256
Chvála panictví a čistoty, 256; Učení moralistů a asketické instrukce, 257; Spiritualita manželství, 258; Rozanov: zposvátnění pohlaví, 259; Merežkovskij: pro novou pohlavní morálku, 260; Zosobnit pohlavní vztahy, 261; Proměnit pohlaví, 262	
VII. Smrt	263
Přemoci smrt, 263; Zemřít s Kristem, 265	
PŘED BOŽÍ TVÁŘÍ: MODLITBA	267
I. Mystika srdce	267
Antropologický charakter modlitby 1, 267; Význam srdce v ruském myšlení, 268; Dávný problém křesťanské antropologie, 269; Ruská „sentimentalita“?, 271; Duchovní city, 272; Zduchovňovat city duše a těla, 273; Sjednocování a ožívování všech lidských citů, 274; Srdce, integrita člověka, 275; Integrita statická a jednota dynamická, 276; Poznání srdcem, 277; Sídlo lásky, 278; Princip spojení mezi lidmi a s celým kosmem, 279; Styčný bod mezi člověkem a Bohem, 280; Důraz na modlitbu srdce, 280; Stráž srdce: pozornost „negativní“, 282; Pozornost „pozitivní“, 282; Pozornost k tělesnému srdci, 284	
II. Hesychasmus	285
Hesychasmus před Filokalií, 285; Hnutí filokalické, 286; Čistá	

modlitba, 287; Ježíšova modlitba, 288; Moc Ježíšova jména, 290; Psycho-fyzická metoda, 291

III. Liturgie 294

Střed zbožnosti, 294; Liturgické komentáře, 294; Hlásání pravdy, 295; Krása, 296; Posvátnost, 296; Zpěv, 297; Původní skladby a soukromé modlitby, 299; Modlitby laiků, 299

IV. Nádhera ruských ikon 301

Ruská ikona, 301; „Vizuální teologie“, 302; „Půst očí“, 304; Realismus, 304; Posvěcující síla modlitby, 304; Nebeské patření, 305; Kristus oslavený svým sestoupením, 306; Bohorodička - Theotókos, 307; Postavy světců, 308; Církev, 309; Oslavený čas, 310; Ikonostas - liturgická anamneze, 311; Tři setkání, 312; Proměněný svět, 312; Ovládnutý prostor, 313; Chrám, obraz kosmu naplněného Bohem, 313

SOFIOLOGIE 315

Ruská sofiologie, 315; Historický kontext, 316; Vize všejednoty, 319; Konkrétní idea, 321; Vize krásy, 323; Vize duchovní, 324; Nebe na zemi, 325; Nestvořená Sofia, energie, Boží láska, 326; Sofia stvořená, 328; Dvojitá Sofia?, 328; Osobnost Sofie, 329; „Prostředník“, 330; Rovnocennost symbolů, 331; Sofia - Kristus, 332; Matka Boží, 332; Církev, 333; Anděl - Předchůdce, 334; Symbol ženy, 335; Duše světa, 336; Ostatní názvy Sofie, 337

ZÁVĚR 339

Důležitost antropologie, personalismus, 339; Hledání nového pojmu svobody, 340; Boholidství (Bogočelovečestvo), 340; Životní význam tajemství Trojice, 340; Pravda: vědomí našich vztahů ke skutečnosti, 340; Všejednota (vseedinstvo), 341; Víra, teologie, filosofie, 341; Společenský rozměr lidské osoby, 341; Duchovní sjednocení v církvi, 342; Mnišský život, 342; Člověk ve společnosti - státu, 342; Kulturní život, 343; Rodina, 343; Vztahy přesahující čas: historický aspekt člověka, 343; Tradice, 344; Ruský mesianismus, 344; Člověk v kosmu, 344; Kosmické poslání, 344; Kosmický vývoj eschatologické dokonalosti, 345; Síly zla, zabraňující kosmickému vývoji, 345; Osobní hřích, destrukce osobnosti, 345; Kající a asketická tradice východní církve, 345; Proměnit pohlavnost a překonat smrt, 346; Dialogický vztah k Bohu, modlitba, 346; Modlitba srdce, 347; Ruský hesychasmus, 347; Liturgické společenství, 347; Ikony, místo setkání, 347; Sofiologie, 348

BIBLIOGRAFIE 351

REJSTŘÍK JMENNÝ 397